

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ВИРОБНИЧА (ПЕРЕДДИПЛОМНА) ПРАКТИКА

Методичні рекомендації для студентів закладів вищої освіти

Харків–2022

УДК 316.776
В 92

Рецензенти:

Черній Людмила – кандидат історичних наук, доц., завідувачка кафедри соціології та публічних комунікацій Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Кривошея Тетяна – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології ФМВПС Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 2 від 17 лютого 2022 року)*

Виробнича (переддипломна) практика : методичні рекомендації для студентів закладів вищої освіти / уклад. І. О. Солдатенко, А. В. Зінюк, М. А. Фоломєєв. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. – 16 с.

Програма «Виробнича (переддипломна) практика» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 054 «Соціологія», освітньої програми «Цифровий соціум». Методичні вказівки охоплюють комплекс питань, пов'язаних із проходженням переддипломної практики, виконанням звіту, включають принциповий зміст та структуру практики, порядок оформлення та захисту звіту з практики.

УДК 316.776

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2022

© Солдатенко І. О., Зінюк А. В., Фоломєєв М. А.,
уклад., 2022

© Дончик І. М., макет обкладинки, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Мета та завдання проведення практики	5
Зміст та організація проведення виробничої (переддипломної) практики	7
Вимоги до баз виробничої (переддипломної) практики	7
Вимоги до звіту про виробничу (переддипломну) практику	8
Підбиття підсумків виробничої (переддипломної) практики	9
Критерії оцінювання результатів виробничої (переддипломної) практики	10
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	11
ДОДАТКИ	13

ВСТУП

Виробнича (переддипломна) практика студентів – магістрів соціологічного факультету спеціальності 054 «Соціологія» є невід’ємною складовою навчального процесу, яка передбачена державним освітнім стандартом підготовки фахівців другого рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Цифровий соціум», є основною професійною частиною освітньої програми підготовки фахівців у галузі комунікацій для роботи в різних типах організацій.

Виробнича (переддипломна) практика проводиться на другому курсі за денною та заочною формами навчання у 3 семестрі тривалістю 8 тижнів. Виробнича (переддипломна) практика проводиться з метою оволодіння студентами та студентками первинного професійного досвіду, перевірки готовності майбутнього фахівця до самостійної трудової діяльності, а також збору та обробки практичного матеріалу для кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Виробнича (переддипломна) практика є завершальним етапом формування кваліфікованого фахівця, забезпечує єдиний комплексний підхід до її організації на основі принципів системності, безперервності та спадкоємності навчання студентів у магістратурі, формує у магістрів здібності самостійно вирішувати конкретні завдання діяльності різних організацій, в основному шляхом самостійного рішення реальних науково-дослідних або організаційних завдань. До проходження переддипломної практики допускаються студенти, що прослухали теоретичні курси та успішно склали усі передбачені навчальним планом форми підсумкового контролю (екзамени, заліки та курсові роботи), пройшли усі попередні види практик, мають затверджену тему кваліфікаційної (магістерською) роботи та наукового керівника магістерської роботи.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Мета виробничої (переддипломної) практики – закріплення, розширення та систематизація знань отриманих при вивченні спеціальних фахових дисциплін на основі вивчення діяльності організації; набуття первинного практичного досвіду за обраним фахом. У процесі проходження практики студенти мають виявити при виконанні індивідуальних завдань уміння та навички з областей комунікативних та соціологічних знань, які вони набули протягом навчання в університеті за обраною спеціальністю. Проведення практики спрямоване також на закріплення отриманих студентами теоретичних знань, набуття практичного досвіду та навичок самостійної, креативної роботи в області комунікативних та соціальних наук.

Основні завдання вивчення. Головне завдання виробничої (переддипломної) практики – створити теоретичну та емпіричну базу якісного виконання кваліфікаційної (магістерської) роботи та її захисту, включаючи вивчення та систематизацію наукових джерел з питань, що є теоретичною та методологічною основою магістерської роботи.

З метою підвищення якості виконання кваліфікаційної роботи база практики вибирається відповідно до затвердженої теми магістерської роботи. Організація (підрозділ організації) – база практики повинна мати практичний досвід з напрямку, сформульованому в темі кваліфікаційної роботи студента, а також забезпечити студентів матеріалами для підготовки практичної емпіричній частини кваліфікаційної роботи та практичною роботою.

Виробнича (переддипломна) практика фактично є головною частиною дослідницької роботи з теми кваліфікаційної роботи, при написанні якої рівень знань студентів має відповідати рівню дослідників в області соціальних комунікацій, зокрема в цифрових комунікаціях. В період проведення виробничої (переддипломної) практики остаточно визначається структура кваліфікаційної (магістерської) роботи, її головні положення, здійснюється збір практичного матеріалу, необхідного для її написання. Індивідуальне завдання на практику повинно містити практичну частину теми кваліфікаційної роботи. Завдання магістра-дипломника полягає у зборі інформації, її аналізі, підготовці інформації для документального її оформлення в емпіричній частині магістерської кваліфікаційної роботи.

Завдання з виробничої (переддипломної) практики для студентів оформляються у вигляді календарного плану-графіку, який характеризує приблизний розподіл часу студента на виконання окремих розділів завдання практики. У календарному плані-графіку студент разом з керівником практики описують за пунктами зміст робіт, які будуть виконані у ході практики. Кожному виду робіт надається коротка характеристика. Виконувані роботи мають відповідати спеціальності випускника. Тут же вказуються точні терміни, в які роботи мають бути виконані. При проходженні практики студенти мають дотримуватися плану-графіка.

У результаті проходження виробничої (переддипломної практики) студенти мають:

- систематизувати та поглибити теоретичні знання, які необхідні для якісної та ефективної реалізації професійної діяльності з дисциплін фахової спеціалізації в контексті кваліфікаційного (магістерського) дослідження;
- скоригувати об'єкт та предмет дослідження, виявити теоретичні аспекти досліджуваної проблеми, її основні елементи і системотворчі чинники, механізми, що забезпечують функціонування цієї системи;
- підтвердити теоретичні висновки та гіпотезу кваліфікаційної (магістерської) роботи;
- вдосконалити досвід і навички дослідницької діяльності, організувати та провести самостійне наукове дослідження, підготувати практичну (емпіричну) частину кваліфікаційної (магістерської) роботи;
- отримати знання, навички та уміння планування, підготовки, організації та виконання науково-дослідної роботи з теми кваліфікаційної (магістерської) роботи;
- опанувати на практиці навички роботи з вирішення окремих аспектів соціальних проблем: визначення проблеми, аналіз (причини виникнення, умови перебігу), ухвалення рішення з конкретної проблеми із застосуванням комунікативних методів та технологій.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність працювати самостійно.

ЗК03. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК05. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК06. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК01. Здатність аналізувати соціальні явища і процеси.

СК02. Здатність виявляти, діагностувати та інтерпретувати соціальні проблеми українського суспільства та світової спільноти.

СК03. Здатність проектувати і виконувати соціологічні дослідження, розробляти й обґрунтовувати їхню методологію.

СК04. Здатність збирати та аналізувати емпіричні дані з використанням сучасних методів соціологічних досліджень.

СК05. Здатність обговорювати результати соціологічних досліджень та проектів українською та іноземною мовами.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН01. Аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології.

ПР02. Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки.

ПР03. Розробляти і реалізовувати соціальні та міждисциплінарні проекти з урахуванням соціальних, економічних, правових, екологічних та інших аспектів суспільного життя.

ПР04. Застосовувати наукові знання, соціологічні та статистичні методи, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язування складних задач соціології та суміжних галузей знань.

ПР05. Здійснювати пошук, аналізувати та оцінювати необхідну інформацію в науковій літературі, банках даних та інших джерелах.

ПР08. Зрозуміло і недвозначно доносити знання, власні висновки та аргументацію з питань соціології та суміжних галузей знань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ПР09. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері соціології, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.

ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ) ПРАКТИКИ

Тематичний план визначає зміст та організацію проходження виробничої (переддипломної) практики, під час якої студенти мають удосконалити знання, уміння та навички, які дозволять їм здійснювати аналіз наукових концепцій і заснованих на них практичних рішень різними методами та прийомами наукового дослідження; аналізувати, синтезувати, узагальнювати результати власних досліджень; удосконалювати вміння формулювати власну наукову думку щодо проблеми; готувати виступи та презентувати результати свого наукового дослідження. В цілому, студенти мають вміло спланувати, підготувати, організувати та виконати науково-дослідну роботу, а також оформити її результати, вивчити та узагальнити наукові джерела з теми кваліфікаційної роботи, підготувати базу для її виконання, оволодіти технікою та методикою наукових досліджень, отримати попередні дані та розробити алгоритм їх обробки.

ВИМОГИ ДО БАЗ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ) ПРАКТИКИ

Бази проходження практики затверджуються наказом ректора Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на основі офіційних договорів з керівниками державних, акціонерних, приватних фірм, органів державного управління, інших юридичних осіб тощо. Основною базою виробничої (переддипломної) практики є кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій соціологічного факультету.

Виробнича (переддипломна) практика на соціологічному факультеті організовується деканатом та кафедрою прикладної соціології та соціальних комунікацій. Загальне керівництво переддипломною практикою здійснює кафедральний керівник, який призначається з викладацького складу кафедри.

Перед початком практики кафедра проводить установчі збори, які присвячуються ознайомленню студентів з організацією та порядком проходження практики, правами та обов'язками студентів під час практики, змістом, метою та завданням практики. На зборах в обов'язковому порядку проводиться інструктаж з техніки безпеки, на якому пояснюються правила поведінки студентів під час їхнього перебування на практиці. Студенти, які не пройшли інструктаж з техніки безпеки, до проходження переддипломної практики не допускаються. З моменту зарахування студентів у період практики як практикантів на робочі місця на них поширюються правила охорони праці та правила внутрішнього розпорядку, що діють в організації.

Поточний контроль за роботою студентів під час виробничої (переддипломної) практики здійснюється кафедральним керівником практики та факультативно, науковим керівником магістерської роботи. Протягом терміну практики науковий керівник роботи та кафедральний керівник практики контролює проміжні результати роботи студентів. На період проходження практики в кожній групі призначається староста. До його обов'язків входить щоденний облік відвідування студентами бази практики та оперативне повідомлення доручень керівника практики. З метою контролю виконання завдань практики студенти протягом всього часу проходження практики ведуть щоденник, де відображаються всі завдання на практику та відмітки про їх виконання. Крім цього, з метою контролю виконання окремих розділів та всієї програми практики студенти мають вести звіти про виконаний етап роботи.

ВИМОГИ ДО ЗВІТУ ПРО ВИРОБНИЧУ (ПЕРЕДДИПЛОМНУ) ПРАКТИКУ

Після завершення виробничої (переддипломної) практики студенти мають відзвітувати перед керівником практики. Форма та вид звітності студентів про проходження практики – щоденник (календарний графік, робочі записи студента, відгук керівника практики від організації/підрозділу, висновок наукового керівника магістерської роботи, висновок керівника практики від вищого навчального закладу про проходження практики) за формою № Н-7.03 (додаток). Крім заповнення розділів щоденника, студенти мають підготувати звіт з практики. Звіт з виробничої (переддипломної) практики має бути повним за обсягом та складений з основних розділів програми з урахуванням індивідуального завдання.

ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ) ПРАКТИКИ

По завершенню виробничої (переддипломної) практики студенти у зазначений термін (протягом трьох днів) подають на кафедру звітну документацію (індивідуальний план, звіт про проходження практики, характеристики та практичну частину роботи). На підставі аналізу всіх поданих документів, результатів роботи студентів та захисту звітів приймається рішення керівника практики про виконання програми практики й виставлення оцінки. Облік та оцінка результатів роботи завершується на підсумковій конференції з практики, що призначається по завершенню захисту звітів студентами. Оцінка практики здійснюється диференційовано з урахуванням якості звіту з практики, повноти збору матеріалів, необхідних для написання магістерської роботи, і результатів захисту. Студент, робота якого була визнана незадовільною, вважається таким, хто не виконав навчальний план виробничої (переддипломної) практики.

Екзаменаційна відомість закривається днем підсумкових зборів виробничої (переддипломної) практики, а студенти, які не склали практику вчасно, вважаються такими, хто має академічну заборгованість.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИРОБНИЧОЇ (ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ) ПРАКТИКИ

90–100 балів Студент показав відмінні професійні вміння та навички логічного мислення, діє аргументовано, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу. Звіт та щоденник надані вчасно, всі питання в звіті розкриті повністю, індивідуальні завдання практики виконані на дуже високому рівні. Звіт захищений без зауважень, характеристика від керівника практики відмінна. Практична частина кваліфікаційної (магістерської) роботи науковим керівником оцінена високо. В цілому продемонстрований високий рівень засвоєння практичних навичок. Програму виробничої (переддипломної) практики виконав повністю.

80–89 балів Студент показав добрі професійні вміння та навички логічного мислення, аналізу теоретичного матеріалу у практичній площині. Звіт та щоденник надані вчасно, виконані всі завдання, але мають місце незначні помилки, змістовні зауваження. Індивідуальні завдання практики виконані на хорошому рівні. Звіт захищений добре, характеристика від керівника практики позитивна. Практична частина кваліфікаційної (магістерської) роботи науковим керівником оцінена також позитивно. В цілому продемонстрований високий рівень засвоєння практичних навичок. Програма виробничої (переддипломної) практики виконана повністю.

- 70–79 балів** Студент продемонстрував добрі професійні вміння та навички. Звіт та щоденник надані вчасно, в звіті розкриті більшість питань, присутні окремі помилки та змістовні зауваження, індивідуальне завдання практики виконане на хорошому рівні. Звіт захищений в цілому добре, характеристика від керівника практики позитивна. Практична частина кваліфікаційної (магістерської) роботи науковим керівником оцінена також позитивно. Програма виробничої (переддипломної) практики загалом виконана повністю.
- 60–69 балів** Студент продемонстрував задовільні професійні вміння та навички. Звіт та щоденник надані невчасно, в звіті не розкриті більшість питань. На захисті, відповідаючи на запитання практичного характеру, виявлені неточності, невпевненість у відповідях, виконання індивідуального завдання має поверхневий характер. Звіт та щоденник оформлені недбало, характеристика від керівника практики задовільна. Практична частина кваліфікаційної (магістерської) роботи науковим керівником оцінена як задовільна. Програма виробничої (переддипломної) практики виконана не в повному обсязі.
- 50–59 балів** Студент продемонстрував низькі професійні вміння та навички. Звіт та щоденник надані невчасно, в звіті не розкрито більшість питань. На захисті, відповідаючи на запитання практичного характеру, допущено багато помилок, на додаткові питання відповіді давалися невпевнено, виконання індивідуального завдання мають поверхневий або формальний характер. Звіт та щоденник оформлені недбало, характеристика від керівника практики в цілому задовільна. Практична частина кваліфікаційної (магістерської) роботи науковим керівником оцінена на низькому задовільному рівні. Програма виробничої (переддипломної) практики виконана не в повному обсязі.
- 1–49 балів** Студент був відсутній більшу частину терміну проведення практики. Наявні зауваження з боку керівників бази практики. Студент не надав звіт та щоденник. Індивідуальне завдання не виконано. Характеристика від керівника практики незадовільна. Практична частина кваліфікаційної (магістерської) роботи не виконана. Програма виробничої (переддипломної) практики не виконана.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- 1) Арешонков В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. № 2. С. 1–6.
- 2) Бакіров В., Жолткевич Г. Big Data як інструмент соціологічного дослідження. *Методологія і методи соціологічних досліджень в Україні: історія та сучасні проблеми*. До 70-річчя Володимира Паніотто : зб. ст. за матеріалами конф., 22 січня 2017 р., м. Київ / за наук. ред. В. С. Бакірова, Є. І. Головахи. Київ: Ін-т соціології НАН України, Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2017. С. 28–34.
- 3) Bakirov V., Sokurianska L. Sociology in Ukraine: institutional status and research agenda. *Український соціологічний журнал*. 2019. Вип. 22. С. 7–15.
- 4) Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених / консультант-рецензент Володимир Паніотто. Київ: Дух і Літера, 2015. 380 с.
- 5) Божицька А. Як розробити і використати онлайн-опитування. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=yak-i-dlya-choho-rozroblyaty-onlajn-opytuvannya-nuo>
- 6) Опитування громадської думки. Як правильно розуміти та інтерпретувати соціологічні дані : посібник для журналістів / Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. Київ, 2020. 56 с. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads//Посібник.pdf>
- 7) Паніотто В. Соціологія в анекдотах. Київ: Дух і Літера, 2022. 392 с.
- 8) Сапелкіна О. В., Чепурко Г. І. Емпірична соціологія : курс лекцій. Львів: Простір-М, 2018. 268 с.
- 9) Соціологія права : енциклопед. словник / уклад.: [Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов, В. Л. Погрібна та ін.]; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2020. 984 с.
- 10) Соціологія та сучасні соціальні трансформації : матеріали XII Міжнародної конференції студентів та молодих науковців (Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 14–15 листопада 2019 року) / за ред. А. Петренко-Лисак, Л. Фостер, О. Олійник, Є. Мороз. Київ: Наукова столиця, 2019. 135 с.
- 11) Сучасні методики контент-аналізу : навч. посібник / за заг. ред. Н. Костенко, К. Батаєвої та В. Іванова. Київ: Кондор, 2018. 416 с.
- 12) Тегмарк М. Життя 3.0. Доба штучного інтелекту. Київ: Наш формат, 2019. 432 с.

- 13) Туленков М. В. Аналіз структурний у соціології. Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Аналіз структурний у соціології](https://vue.gov.ua/Аналіз_структурний_у_соціології)
- 14) Weathington B. L., Cunningham C. J. L., Pittenger D. J. Research methods for the behavioral and social sciences. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, 2010. 647 с.
- 15) The Oxford Handbook of Analytical Sociology / edited by Peter Hedstrom and Reter Bearman. Oxford: University Press, 2013. 772 p.
- 16) 13 сервісів для створення онлайн-опитувань на сайті. URL: <https://hostiq.ua/blog/ukr/survey-tools/>
- 17) Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : навчальний посібник / Г. Г. Швачич, В. В. Толстой, Л. М. Петречук та ін. Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.
- 18) Як досліджувати публічні простори в Україні: напрями і методи. Практичний посібник / Петренко-Лисак А., Кушніренко О., Шутюк О. Київ: ВАДЕКС, 2020. 38 с. URL: <https://ua.boell.org/uk/2020/07/29/yak-doslidzhuvati-publichni-prostori-v-ukraini-napryami-i-metodi>
- 19) Якимчук О. Компетентісний підхід в освіті: українські реалії. *Вища освіта України*. 2020. № 3. С. 19–25.

ДОДАТКИ

Форма № Н-7.03

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

_____ **виробнича (переддипломна)** _____
(вид і назва практики)
студента (студентки) _____
(прізвище, ім'я, по батькові)
Інститут, факультет, соціологічний _____
Кафедра, циклова комісія Кафедра прикладної соціології та соціальних
комунікацій _____
освітньо-кваліфікаційний рівень магістр _____
напрямок підготовки Цифровий соціум _____
спеціальність 051 Соціологія _____
VI курс, група _____

Студент(ка) _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

прибув на підприємство, організацію, установу „_____” 20 _____ року

Печатка

підприємства, організації, установи

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства, організації, установи „_____” 20 _____ року

Печатка

Підприємства, організації, установи

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Календарний графік проходження практики

№ з/п	Назви робіт	Тижні проходження практики					Відмітки про виконання
		1	2	3	4	5	
1	2	3	4	5	6	7	8
1							
2							
3							
4							
5							

Керівники практики:

від вищого навчального закладу _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

від підприємства, організації, установи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Відгук
керівника практики за місцем проходження

(підпис) (прізвище та ініціали)

Відгук
кервника практики від навчального закладу

(підпис) (прізвище та ініціали)

Навчальне видання

Солдатенко Ірина Олександрівна
Зінюк Анна Володимирівна
Фоломєєв Максим Анатолійович

ВИРОБНИЧА (ПЕРЕДДИПЛОМНА) ПРАКТИКА

Методичні рекомендації для студентів закладів вищої освіти

Коректор *Л. Є. Стешенко*
Комп'ютерне верстання *Н. О. Ваніна*
Макет обкладинки *І. М. Дончик*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 1,02. Наклад 50 пр. Зам. № 148/2022.

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009

Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна